

УНІТАРНІСТЬ ЯК ОПТИМАЛЬНА ФОРМА ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ

Останнім часом державними і недержавними інституціями Російської Федерації, окремими силами всередині України актуалізовано тему її федералізації та проводиться відповідна підризна робота, передусім в інформаційному просторі. Разом із тим, в Україні зазначена тема має досить своєрідний відтінок. Частина російськомовного населення нашої держави, яка культурно і ментально тяжіє до сусідньої Росії, не сприймає концепт унітарності українців у форматі нації. Проте всі ми повинні пам'ятати уроки історії, які стосуються колишньої Югославії, де культурний розлом призвів до громадянської війни та її розколу на декілька держав.

24 грудня 2014 року в приміщенні Полтавської обласної державної адміністрації відбувся «круглий стіл» на тему «Унітарність як оптимальна форма державного устрою України». Захід було організовано Департаментом інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації. До тематичного діалогу запрошено потужний творчий потенціал – науковців полтавських вишів, представників громадських організацій, національних общин. У роботі «круглого столу» брали участь і викладачі Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Із вітальним словом до учасників звернувся заступник голови, керівник апарату ОДА Р. Чабановський. Модератором «круглого столу» був перший заступник директора Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації Ю. Варченко.

Учасники форуму практично одностайно наголосили на важливості розглядуваної проблеми для українського сьогодення. Вони вдалися до серйозного аналізу термів – «унітарна держава», «федерація», «федералізація» тощо.

Сьогодні у світі майже з 200 визнаних держав федеративними є лише понад 20. Вони утворені на різних засадах, мають різний устрій, рівень розвитку.

Учасники «круглого столу» зійшлися на думці, що коли мова йде про федералізацію України, то фактично відбувається підміна понять. Прихильники федералізації виступають за перетворення унітарної держави у федеративну шляхом змін до Конституції, проведення відповідних законодавчих реформ. З одного боку – це суперечить чинному конституційному ладові. Тому основним питанням, яке жваво обговорювали учасники, стало історичне підґрунтя, що визначило сучасний адміністративно-територіальний поділ України.

Із ґрунтовними аналітично-інформаційними доповідями виступили Т. Паутова (доцент кафедри державного управління і права Полтавського національного технічного університету); К. Пивоварська (завідувач кафедри правознавства ПНПУ); Т. Шаравара (завідувач кафедри іноземних мов та українознавства Полтавської державної аграрної академії); Ю. Вільховий (доцент кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії ПНПУ); К. Лобач (доцент, викладач кафедри правознавства ПНПУ); К. Пивоварська (викладач кафедри філософії ПНПУ); кандидат історичних наук, доцент В. Ревежук. В обговоренні активну участь брали Р. Чабановський, О. Черчатий (начальник Управління

державної служби Головного управління державної служби України в Полтавській області), Ю. Варченко й інші.

Виступаючі звернули увагу й на те, що в другій половині XIX століття німецькі автори запропонували ідею, за якою суверенітетом наділяється винятково федеративна держава, а не її суб'єкти. У XX столітті набула поширення концепція кооперативного федералізму, в основі якої була ідея співробітництва (партнерства) між федерацією та її суб'єктами (а також між самими суб'єктами). Нерідко партнерами в такому співробітництві визнають і адміністративно-територіальні одиниці, у межах яких організовано виборне місцеве управління, або місцеве самоврядування (так звані муніципальні утворення).

Учасники обговорення підкреслили, що періодично політико-територіальний устрій окремих країн змінюється. Так, упродовж XX століття Чехословаччина була унітарною (1918 – 1968 роки), федеративною (1969 – 1992 роки) державою, а із січня 1993 року взагалі припинила своє існування. На її теренах утворилися дві унітарні держави – Чеська і Словацька Республіки.

У 1946 році було утворено Югославську Федерацію, до складу якої входили шість республік і два автономних краї. Події кінця 80-их – початку 90-их років XX століття призвели до розпаду федерації у тому її вигляді, що передбачався Конституцією 1974 року. Натомість виникла нова Югославська Федерація – Союзна Республіка Югославія, суб'єктами якої стали лише дві республіки – Сербія та Чорногорія. Решта колишніх суб'єктів Югославської Федерації стали самостійними національними державами. У 2006 році Чорногорія також здобула повну державну незалежність.

До складу Російської Федерації входять різні суб'єкти федерації: республіки, краї, області, автономна область, міста федерального підпорядкування (Москва, Санкт-Петербург), автономні округи. Ці державні утворення мають назву «суб'єкти федерації». Суб'єктам федерації надається право у межах їх компетенції приймати закони, які не суперечать федеративному законодавству.

Політичній історії відомо багато випадків виходу з федерації. Наприклад, розпад СРСР та утворення суверенних незалежних держав, відокремлення Бангладеш від Пакистанської Федерації, Сінгапуру – від Федерації Малайзії. Нерідко спроба вийти зі складу федерації придушувалася федеральними збройними силами.

Практично всі учасники «круглого столу» наголосили, що сьогодні поняття «федералізація» є винятково ширмою для прикриття сепаратизму, намірів розхитати державу. В українському суспільстві немає реальних прихильників федерального устрою. За федералізацію виступають лише окремі «лідери» самопроголошених територій, щоб забезпечити собі владні повноваження, і підтримувані Росією антиукраїнські сили.

На «круглому столі» зазначалося, що федералізація в Україні не має жодних історичних, економічних чи етнічних передумов. Попри культурні розбіжності, у нас немає економічно самодостатніх регіонів чи національно-територіальних одиниць, які могли б аргументовано претендувати на окремішність. Сучасні опитування громадської думки свідчать про непопулярність ідеї федералізації України.

Дискусія проходила на високому науковому рівні. Її учасники дійшли до аргументованого висновку про те, що найоптимальнішим варіантом форми

державного устрою для України є унітарна республіка з розширеним переліком делегованих повноважень регіонам. Це повинно сприяти підвищенню рівня життя громадян і викоріненню тенденцій сепаратизму; розвиненню почуття єдності між усіма українцями, консолідації громадян та політичній стабілізації. Також було висловлено підтримку проекту конституційної реформи, спрямованої на децентралізацію влади, яку ініціював Президент України П. Порошенко.

Учасники «круглого столу» прийняли досить розлогу ухвалу щодо результатів обговорення, котра повинна активізувати як наукові кола, так і мас-медіа, громадськість щодо популяризації й захисту вітчизняного конституційного ладу.

Н. В. Год, Л. М. Швець

* * *